

مروری بر جایگاه تعاون و عدالت در اسلام

حسین عربی

چکیده

در دین مبین اسلام حاکمیت توحیدی در تمام ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان، والاترین هدف به‌شمار می‌رود و تحقق آن در زندگی اجتماعی منوط به این است که انسان همه را بنده خدا و خود را نیز عضوی از پیکره عظیم آنان دانسته و در صورت تعارض یا تزاخم منافع اجتماعی با منافع او، مصالح اجتماعی را بر منافع شخصی و گروهی ترجیح دهد که این اقتضای عقل سلیم است، و پروردگار متعال اختلاف و چنددستگی را نشانه بی‌خردی معرفی فرمود.

«دل‌هایشان پراکنده است زیرا ایشان قومی نابخردند»

موضوع تعاون و همکاری به‌عنوان ضرورتی اساسی برای بهبود امور اجتماعی و اقتصادی، کاهش مسائل و مشکلات و ضامن بقای انسان‌ها مورد توجه ادیان الهی بوده و به اشکال مختلف محل تأکید و توصیه قرار گرفته است. خداوند متعال در قرآن کریم و در سوره و آیات بسیاری موضوع تعاون و همکاری مردم و امت را مطرح کرده و بندگان خود را به همکاری و کارهای نیک و پاک و خیر و عدم همکاری در کارهای مشرکانه و گناه‌آلود دعوت فرموده است. بنابراین تعاون با ادیان الهی بویژه دین اسلام رابطه عمیقی دارد.

واژگان کلیدی: اسلام و تعاون - عدالت اجتماعی - عدالت اقتصادی

مقدمه

کانون محبت و نیکی، برادری، دوستی، برابری، گذشت، بخشش و تعاون است. همچنین صحنه برپاداری نماز، اعطای زکات، تخصیص خمس، پرداخت قرض‌الحسنه و انفاق و انجام کارهای عام‌المنفعه، اصول برادری، برابری، تعاون، نیکوکاری و پرهیزکاری مکرراً تأیید شده است و مؤمنان، برادران و دوستان یکدیگرند و تعاون و نیکوکاری وظیفه آنهاست.

در اسلام مسئولیت‌های فردی و اجتماعی به‌طور غیرقابل تفکیکی با هم پیوند یافته

از آنجا که دین اسلام یک نظام آموزشی خاص می‌باشد، تأکید فراوانی بر تعاون و همکاری نموده و امر اقتصادی و اجتماعی تعاون به‌عنوان یک اصل اساسی در این مکتب الهی پذیرفته شده است. بنابراین هنگامی که حاکمیت نظام اقتصادی اسلام در یک جامعه اسلامی متجلی می‌شود، اصل یکپارچگی و روح تعاون و اینار از خصوصیات این نظام می‌باشد. بدین ترتیب جامعه اسلامی جلوه‌گاه بالاترین ارزش‌های انسانی و اخلاقی و

اقدام به بررسی منابع شده، فیش برداری و خلاصه نویسی صورت گرفته و از طریق تحلیل محتوایی (content analysis) مطالب تجزیه و تحلیل و نتایج استخراج شده است.

نظام اقتصادی تعاون

اقتصاد اسلامی مبتنی بر نظام مشارکت است و فعالیت‌های اقتصادی در قالب‌های شرکت، مضاربه، مزارعه، جعاله، مساقات و غیره دارای خصوصیتی راستین هستند زیرا در همه این موارد مشارکت صاحب و یا صاحبان سرمایه با عامل و یا عوامل اقتصادی برقرار می‌باشد. در این سیستم، تولید و توزیع عادلانه و مصرف بر پایه اعتدال استوار است. نظام اقتصادی براساس کتاب خدا و توصیه‌های دینی، دستورالعمل‌های لازم را در خصوص روابط اقتصادی آن‌گونه ارائه می‌دهد که بر محور عدالت اجتماعی است. همین قوانین این نظام براساس جهان‌بینی الهی استوار است چراکه این مهم افزایش تولید و توزیع عادلانه و زندگی مرفه به‌همراه آزادی برای همگان به ارمغان می‌آورد و بشر را آماده حرکت به سوی کمال و نزدیک شدن به خدا می‌سازد. نظام اقتصادی اسلام و همواره پیگیر عدالت و تعیین‌کننده ارزش‌ها و الگوهایی برای تنظیم عادلانه زندگی اقتصادی است.

تعاون و عدالت

پیامبر اسلام از آن جهت که خواستار محقق ساختن عدالت اجتماعی اسلامی بود امور سیاسی خود را با برقراری شیوه اخوت و برادری و پیاده کردن اصل تعاون میان مهاجرین و انصار آغاز نمود. علاوه بر این از آنجاکه یکی از مصادیق عدالت اجتماعی عدالت اقتصادی است لذا دین مبین اسلام نیز از آن به‌عنوان جزیی از عدالت اجتماعی یاد نموده است. چراکه بدون عدالت اقتصادی هرگز عدالت اجتماعی تحقق نمی‌یابد. عدالت اقتصادی یک اصل کلی در نظام اقتصادی اسلامی بوده و از تساوی امکانات یعنی عدالت

به‌گونه‌ای که خدمت به دیگران و فعالیت در جهت رفاه مسلمانان امیدوارکننده‌ترین راه برای افزایش فایده فردی و جلب رضای خداوند است. تعلیمات اسلامی، ارزش تعاون و کارهای جمعی را تأیید می‌کند. تعاون در کارهای نیک یک فرمان الهی است و پیامبر(ص)، تعاون را در بین مسلمانان به‌عنوان بنیاد جامعه اسلامی و رمز کار آن در همه امور عبادی و سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مورد تأکید قرار می‌دهند. همچنین در دین اسلام خداوند به حضرت رسول فرمان می‌دهد که در کارها با مردم مشورت کند و مؤمنان را می‌فرماید که کارشان با مشورت به همراه یکدیگر باشد و در نیکوکاری و پرهیزکاری با یکدیگر تعاون نمایند. از این‌رو بهره‌گیری از شیوه تعاون به‌عنوان بخشی از نظام اقتصادی، نه تنها هیچ‌گونه مغایرتی با اصول و مبانی و قوانین و مقررات اسلامی ندارد، بلکه می‌تواند به‌عنوان یک شیوه اجرایی مطلوب، تحقق بخش اهداف و ارزش‌های والای اسلامی باشد.

پرسش‌های تحقیق

این تحقیق به‌منظور پاسخ به پرسش‌های زیر انجام شده است:

- ۱- جایگاه تعاون در اسلام از چه میزان اهمیتی برخوردار می‌باشد؟
- ۲- بخش تعاون چه‌قدر مورد توجه و حمایت مسئولین نظام می‌باشد؟
- ۳- تا چه اندازه با معرفی و قابلیت و ظرفیت‌های بخش تعاون به اهداف کمی و کیفی دست خواهد یافت؟

روش تحقیق:

این تحقیق، مروری است در مدارک، اسناد و مطالعات صورت گرفته در خصوص جایگاه تعاون در اسلام که به شیوه مطالعه اسنادی (documentation study) انجام شده است. برای این منظور پس از شناسایی منابع مستند،

در توزیع ثروت، تقسیم عادلانه مواد اولیه طبیعی برای افراد جامعه، برابری کاری که فرد در جامعه انجام می‌دهد با توجه به حقی که در جامعه دارد، برابری حق قانونی (مزد) با حق واقعی (سهم) هر فرد موافقت دارد و با تنازع بقا به مفهوم کوشش در عقب‌زدن هم‌نوعان، تخریب و تجاوز به حقوق غیر به منظور باقی‌ماندن، مخالف است ولی با کوشش و مسابقه برای بقا و پیشرفت نوع بشر در شکل رقابتی سالم که در آن حقوق و وظایف اجتماعی در نظر گرفته می‌شود و نیز کیفر برابر برای همه، مخالفتی ندارد. این دیدگاه خاص اسلام از "فائده لاضرر" ناشی می‌شود، چه این‌که براساس این قانون تمامی فعالیت‌های اقتصادی که موجب تخریب، تجاوز و نابودی حقوق دیگران شود ممنوع می‌باشد و بالعکس فعالیت‌هایی که موجب رشد، توسعه و امکان بهره‌برداری همه از حقوق مساوی باشد مجاز است. بنابراین، عدالت اقتصادی زمانی بسط و گسترش می‌یابد که بتوان زمینه "تعاون" و مشارکت مردمی را در خصوص فعالیت‌های گوناگون اجتماعی و اقتصادی فراهم آورده و در این راستا همه آنان را نسبت به برنامه‌ها و امور مربوطه به‌نوعی خود سهم و مسئول دانسته تا به دور از هرگونه انحرافی از حق و عدالت اقدام نمایند. بنابراین بدون تعاون و همکاری نه تنها نمی‌توان به "عدالت اجتماعی" و "عدالت اقتصادی" دست یافت، بلکه همواره با ثروت‌اندوزی و عدم گسترش اقتصادی سرمایه‌ها، فقر و فواصل طبقاتی افزایش یافته و قتل و غارت و اضرار گسترش می‌یابد.

(مظفری، ۱۳۷۷)

گفتمان عدالت‌خواهی

مقوله عدالت، آرمانی بشری است و سابقه‌ای به قدمت عمر آدمی دارد. از سپیده‌دم آفرینش، بشر آن را به‌عنوان یک گرایش باطنی شناخته و به آن روی آورده است. بدین ترتیب هیچ‌چیز

به‌اندازه پایمال شدن حق ضعیف و مظلوم برای فطرت بشر زجرآور و نفرت‌انگیز نیست و هیچ‌چیز به‌اندازه بی‌عدالتی، کینه‌توزی و دشمنی را در قلب پدید نمی‌آورد. علت بسیاری از انقلاب‌ها فقدان عدالت اجتماعی در جامعه بوده است. از همین‌رو تمام مصلحان بشری و انسان‌های آزاده تاریخ با اندیشه عدالت‌خواهی حرکت‌های اصلاحی را آغاز نموده‌اند یکی از اهداف اصلی انقلاب و تحولات اجتماعی رفع تبعیض و برقراری عدالت اجتماعی است اگر فراتر از درگیری‌های سیاسی و جناحی به نیازهای اجتماعی انسان امروز بنگریم هرگز نمی‌توانیم لزوم تحقق عدالت، برابری و رفع مصادیق تبعیض‌های اجتماعی اقتصادی، فرهنگی و... را انکار کنیم. اصولاً می‌توان گفت اضلاع مثلث شوم (فقر، فساد و تبعیض) از فقدان عدالت اجتماعی ناشی می‌شود و اگر در مضمون جامع عدالت غور کنیم؛ اذعان خواهیم داشت که به‌دلیل نبود یک استراتژی روشن و کارآمد در قبال مبارزه با مصادیق تبعیض (به‌عنوان نقطه مقابل عدالت)، فاصله‌های معیشتی انسان‌ها افزایش پیدا می‌کند و پدیده نابهنجاری چون فقر، فساد، بی‌قانونی و... در جامعه گسترش می‌یابد. به هرروی، از اصیل‌ترین آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی «استقرار عدالت فراگیر و همه‌جانبه» در جامعه است و این دغدغه از سوی بزرگان نظام بارها مورد تأکید قرار گرفته است مقام معظم رهبری نیز در طول سال‌های سکانداری نظام اسلامی مقوله عدالت‌گستری و رفع مفاسد و تبعیض و زدودن تمام جنبه‌های بی‌عدالتی را مورد تأکید قرار داده‌اند. طی سال‌های اخیر نیز که ایشان استراتژی و راهبردهای کلانی چون نهضت خدمات‌رسانی به مردم، جنبش نرم‌افزاری و تولید علم و اندیشه پاسخگویی حاکمیت به مردم و... را مطرح ساخته‌اند، گفتمان عدالت‌خواهی از جایگاه خطیری برخوردار بوده

است. معظمه در بهمن ماه سال ۱۳۸۱ در یکی از بیاناتشان با اشاره به ضرورت فرهنگ‌سازی برای عدالت‌طلبی، خواهان افزایش انگیزه‌های عدالت‌خواهی در بین مردم شدند. این گفتمان مورد تأکید رهبری با در نظر گرفتن مبانی فکر اسلامی و تجربه عملی ربع قرن انقلاب اسلامی یکتا طریق کارآمدسازی حکومت و منطقی‌ترین پاسخ به دغدغه کارآمدی و کارایی نظام و نیز برآورده شدن مطالبات و خواسته‌های شهروندان می‌باشد. بی‌تردید ایجاد زمینه‌های عدالت در هر جامعه‌ای دوام و بقای آن را تضمین خواهد کرد و آنچه که حکومت دینی را از غیردینی متمایز می‌کند در همین مسأله نهفته است که حاکمیت دینی در تلاش است تا زمینه‌ای را فراهم کند که جامعه با بهره‌گیری از آن به‌سوی رشد و کمال حقیقی انسان طی طریق کند که عدالت در این بین جایگاهی ویژه دارد. با عدالت است که می‌توان فقر و تبعیض را از بین برد و در معیشت مردم وسعت ایجاد کرد. به همین سبب قرآن امر پروردگار را به عدالت بازگو می‌کند «ان... یاامر بالعدل والاحسان» و در برابر تجاوز دیگران مجازات عادلانه را گوشزد می‌کند «فمن اعتدای علیکم مااعتدی علیکم» در قضاوت به قضاوت عادلانه فرمان می‌دهد «و اذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل» و در روابط خانوادگی محور گزینش همسر یا همسران را عدالت می‌داند «فان خفتن ان...» امام علی^(ع) آن را حیات و زندگی معرفی کرده است «العدل حیاة» و امام صادق^(ع) آن را شیرین‌تر از عسل می‌داند «العدل احلی من العسل» و این شیرینی یا زندگی چیزی نیست جز ستاندن حق مظلوم، به‌طوری‌که در اندیشه امام(ره) و ولایت، کلید مقابله با ظلم و ستم و بی‌عدالتی نمودی عینی دارد و حکومت اسلامی مبتنی و متکی بر عدالت می‌باشد. به نظر حضرت امام(ره) کارگزاران و مسئولان جامعه موظفند این اصول را که مبنای حاکمیت می‌باشند پیگیری نمایند. اصل حمایت

از مستضعفان، محرومان، فقرا و مردم تحت ستم، اصل نفی شکاف طبقاتی و اصل دخالت دولت و اقتصاد آزاد و با نگاه به این اصول مقام معظم رهبری می‌فرماید عدالت اجتماعی بدین معنی است که فاصله ژرف میان طبقات و برخوردارهای نابحق و محرومیت از بین برود و مستضعفان و پابرهنگان که همواره مظلّم‌ترین و وفادارترین مدافعان انقلابند، احساس و مشاهده کنند به‌سمت رفع محرومیت حرکت جدی و صادقانه انجام می‌گیرد از این روست که با قوانین لازم و تأمین امنیت در کشور بساط تجاوز و تعدی به حقوق محرومان و دست‌اندازی به حیطة مشروع زندگی مردم جمع می‌شود و همه احساس می‌کنند که در برابر ظلم و تعدی می‌توانند به ملجأ مطمئن پناه ببرند باتوجه به این رهنمودها گفتمان عدالت‌خواهی ناظر بر این مسأله است که عدالت یک‌طرفه نبوده و توده مردم روی دیگر این سکه‌اند به‌طوری‌که خود باید عدالت‌خواه بوده و از دست‌اندرکاران حاکمیت و کارگزاران امر، عدالت همه‌جانبه را مطالبه کند این مطالبه و تقاضا باید به‌نحوی فراگیر در لایه‌های مختلف افکار عمومی نهادینه شود. (نشریه مالک، ۱۳۸۵)

گزیده‌ای از روایات در خصوص تعاون

مشروع

- انسان‌ها، بایستی مستمندان را در زندگی شان شریک سازند،
- تعاون نسبت به فقیران، دارای تقیید به اسلام نیست،
- تعاون نسبت به رفع فقر از اهم واجبات است،
- تعاون و نیکوکاری نسبت به دیگران نفی فقر می‌نماید،
- تعاون در امور کشاورزی از مهمات و ضروریات به‌شمار می‌آید،
- تعاون مردمی زمانی همگانی می‌گردد که

اطمینان لازم را نسبت به رفع نیازمندی از سوی یکدیگر دارا باشند،

- احسان و تعاون سودمندترین سرمایه زندگانی به‌شمار می‌آیند،

- نیکوکاری و تعاون سبب امنیت و رونق اقتصادی می‌شود،

- بهترین مسلمان فردی است که معاونت و مساعدت مشروع و لازم را درخصوص دیگران اعمال می‌نماید،

- بدون تعاون و نیکوکاری ایمان انسان به مرحله کمال نمی‌رسد.

گزیده‌ای از روایات تعاون درخصوص تعاون نامشروع

- «تعاون نامشروع» درخصوص همکاری و اجتماع افراد نسبت به انجام امور غیرشرعی به‌کار می‌رود،

- تعاون و اعانت نسبت به ستمکاران، انسان را از ولایت الهی خارج می‌سازد،

- جرایم اقتصادی از بزرگ‌ترین جرایم انسانی به‌شمار می‌آید،

- گروهی که نسبت به اسراف، تحمل و فخر می‌ورزند دچار حقارت و بیکاری می‌شوند،

- افرادی که دارایی و اموال را در جهت غیراطاعت الهی ارائه می‌دهند اسراف‌کار می‌باشند،

- تعاون در اهانت به دیگران سبب خواری می‌گردد،

- جرایم اجتماعی و همکاری در ارتکاب معاصی، رزق و روزی را نابود می‌گرداند،

- تمامی تعاون‌گران در جهت ربا، حتی شاهدین آنها مورد لعن الهی قرار می‌گیرند،

- تمامی انبیاء و تمامی کتب آسمانی جملگی اتفاق بر تحریم ربا دارند،

- گروهی که کسب وام پیشه می‌کنند و در جهت غیرحق «انفاق» می‌نمایند، بخیل می‌باشند.

(مظفری، ۱۳۷۷)

گزیده‌ای از مفاهیم روایات درخصوص اقتصاد تعاون

- همکاری درخصوص اقتصاد تعاون تضمین اقتصادی را به‌دنبال دارد،

- همراهی در امور اقتصادی از فقاقت به‌حساب می‌آید،

- کاهش میزان مصرف، جسم و اندیشه را اصلاح می‌نماید،

- هر فردی که درخصوص مصرف میانه‌روی نماید از اسراف به دور است،

- اقتصاد قناعت و کاهش، زمینه‌ساز اصلاح امور است،

- انفاق بر دیگران موجب می‌شود که امنیت اقتصادی و ثبات برقرار شود،

- افرادی که در زندگانی رعایت صرفه‌جویی اقتصادی نمی‌نمایند دعایشان مستجاب نمی‌گردد،

- تعاون اقتصادی در دنیا، بایستی با جهت اهداف و مقاصد اخروی باشد،

- هرگونه تعاونی اقتصادی بر کسب حلال جهت تأمین آخرت ارزشمند است،

- فرد و گروهی که غذای عابدی را تأمین می‌نمایند عبادتشان از آن عابد بیشتر است.

فرازهایی از بیانات امام خمینی (ره) در ارتباط با تعاون

«وصیت من به همه آن است که با یاد خدای متعال به‌سوی خودشناسی و خودکفایی و اشتغال

با همه ابعادش به پیش بروید و بی‌تردید دست خدا با شماست اگر شما در خدمت او باشید و

برای ترقی و تعالی کشور اسلامی به روح تعاون ادامه دهید. تا این روح تعاون و تعهد در جامعه

برقرار است کشور عزیز از آسیب ان شاء... تعالی مصون است و به حمدا... تعالی حوزه‌های

علمیه و دانشگاه‌ها و جوانان عزیز مراکز علم و تربیت از این نغمه الهی غیبی برخوردارند و

این مراکز در بست در اختیار آنان است و به امید

خدا دست تبهکاران و منحرفان از آنها کوتاه می‌شود.» (مظفری، ۱۳۷۷)

فرازهایی از بیانات مقام معظم رهبری در ارتباط با تعاون

«من وقتی در وضع کشور خودمان نگاه می‌کنم می‌بینم یکی از چیزهایی که می‌تواند جلوی این بی‌عدالتی را به شکل منطقی و اصولی سد کند همین کار تعاونی است. به همین خاطر است که من به تعاون اعتقاد دارم نه از باب این که دنیا تعاون را پذیرفته یا فرضاً فلان کشورها تعاون می‌کنند. نه آنها برای خودشان می‌کنند ما هم برای خودمان می‌کنیم ما کشور خودمان، مردم، تاریخ و فرهنگ و معارف خودمان را داریم، آنها هم برای خودشان دارند. ممکن است آنها کاری بکنند که ما آن را رد کنیم پس از این باب نیست.»

از این باب است که من می‌بینم در این وضعی که متأسفانه گرفتارش هستیم تعاون در کشور ما می‌تواند سرانگشت گره‌گشایی باشد.»

فطرت توحیدی بنیان اتحاد جهانی

خداوند متعال سرمایه سعادت همه‌جانبه و خیزشگاه اتحاد و یکپارچگی گسترده با همه جوامع بشری را به‌عنوان اصلی ثابت، همسان، همگانی و همیشگی در نهاد انسان گذارده است به طوری که هیچ فرد در هیچ زمان و مکان و سنی فاقد آن نمی‌باشد. این سرمایه تکوینی تکامل انسان از یکسو، سرچشمه اتحاد و یکپارچگی انسان از سوی دیگر همان زبان فطرت توحیدی است که نه از خصوصیت اقلیمی نشأت گرفته تا با تغییر آن دگرگون گردد و نه در زمان مخصوصی محصور است تا با گذشت آن سپری شود و نه در معرض حوادث دیگر واقع می‌شود تا با تحول رخدادها فرسوده گردد بلکه بدون نیاز به هرگونه اعتبار و قرارداد و تصویب مجالس و پارلمان‌ها، زیور و زینت انسان بوده و نهاد و

سرشت آدمی انسان را ناخودآگاه به هم پیوند زده و بین ایشان زمینه الفت و اتحاد را برقرار نموده است، خداوند متعال می‌فرماید:

«فاقم وجهک للدين حنيفاً فطره... التي عليها لا تبديل لخلق... ذلك الدين القيم ولكن اكثر الناس لا يعلمون» دین حنیف را وجهه همت خویش قرار ده که همان فطرت الهی در انسان‌ها است که خداوند متعال انسان‌ها را بر آن سرشت آفریده است و دگرگونی در آفرینش خدا راه ندارد.

آن همان دین ثابت و استوار است ولیکن اکثر مردم نمی‌دانند.

باتوجه به اینکه فطرت الهی در سرشت انسان، محور وحدت و اتحاد می‌باشد خداوند متعال همه انسان‌ها را امت واحده نامید و فرمود «کان الناس امه واحده» (موسوی زنجانی، ۱۳۸۵)

وحدت از منظر قرآن کریم

در کلان‌نگری دینی آنچه از آیات شریف قرآن کریم و روایات واصله ویژه پیامبر اعظم (ص) و اهل بیت عصمت و طهارت^(ع) به وضوح برای ما روشن می‌شود این است که اصل اساسی در مکتب متعالی اسلام از یکسو دعوت تمام ملل به اتحاد بر محور توحید و یکتاپرستی می‌باشد چراکه خداوند متعال فرمود:

«قل یا اهل الكتاب تعالوا الی کلمه سواء بیننا و بینکم»

بگو ای اهل کتاب بیایید به سوی کلمه‌ای که بین ما و شما یکی است.

از سوی دیگر قرآن و پیامبر گرامی (ص) و اهل بیت^(ع) را محور وحدت و یکپارچگی معرفی و امر نمود که همه بر آن محور اجتماع نمایند بدین جهت معلوم می‌شود توحید در قسمت لوی دین و ولایت رسول خدا (ص) اهل بیت^(ع) نمود می‌یابد.

«واعتصموا بحبل... جمیعاً»
همگی به ریسمان الهی چنگ زنید.

و پیامبر اعظم^(ص) خطاب به مردم جهان بدون در نظر گرفتن نژاد و منطقه جغرافیایی خاص می‌فرماید:

«یا ایها الناس قولوا لا اله الا... تفلحوا»

ای مردم تو حیدمدار باشید تارستگار شوید.

دیگر از اهم واجبات شرعی دانسته فرموده‌اند: ما برادری خودمان را به برادران اهل سنت اعلام می‌کنیم دشمنان اسلامند که می‌خواهند ما را با برادرهای خودمان مختلف کنند. (موسوی زنجانی، ۱۳۸۵)

اتحاد از نظر فقها

در میان علمای معاصر طراز اول شیعه که در راستای اتحاد مسلمانان همت والا داشته و در سراسر عمر برای همبستگی مسلمانان ندا سر داد از سید جمال‌الدین اسدآبادی می‌توان نام برد شهید بزرگوار آیه... مطهری درباره ایشان می‌گوید:

«ظاهراً ندای اتحاد اسلام در برابر غرب را اولین بار سید جمال بلند نمود» و در عبارت دیگر اظهار می‌دارند: یکی از دردهایی که سید جمال در جامعه اسلامی تشخیص داد جدایی و تفرقه میان مسلمانان به عناوین مذهبی و غیرمذهبی است.

یکی دیگر از فقه‌های بزرگ که اهمیت فوق‌العاده‌ای برای اتحاد جهان اسلام قائل شد آیه... شیخ محمدحسین آل کاشف‌الغطاء است ایشان در این راستا گفته‌اند: «بر تمام فرق اسلامی لازم است که جدال و اختلافات را کنار بگذارند، چه اگر این عمل به ذات حرام نباشد، مسلماً در این عصر که دشمن از هر طرف ما را احاطه کرده اختلاف حرام است» (و در فرازی دیگر اظهار داشته‌اند: «اگر مسلمانان همدست بودند این همه ممالک بزرگ را از دست نمی‌دادند و هفت دولت بزرگ در برابر ملتی کوچک شکست نمی‌خوردند».

در بیان اوج این مسأله یعنی اهتمام و جدیت در ایجاد اتحاد و الفت در جهان اسلام می‌توان از حضرت آیه... العظمی امام خمینی (ره) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران نام برد. ایشان با نگرش کلان به دین، اتحاد امت اسلام را از یک‌سو و یکپارچگی و همبستگی ملت ایران را از سوی

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

باتوجه به جایگاه والای تعاون در کتب ادیان آسمانی بویژه قرآن کریم و نیز اصل ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی کشور و حمایت ارزشمند مقام معظم رهبری از بخش تعاون و ابلاغیه معظم‌له درخصوص اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی کشور که همگی مبین جایگاه رفیع تعاون در نظام جمهوری اسلامی می‌باشد ضروری است مسئولان امر کلیه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بخش تعاون را از طریق رسانه‌های ملی با بهره‌مندی از شیوه‌های نوین ترویجی به آحاد مختلف جامعه معرفی نمایند تا بسترهای لازم جهت دستیابی به اهداف کمی و کیفی بخش تعاون فراهم آید و ان شاء... از این رهگذر شاهد پایداری تعاونی‌ها در کشور باشیم. امید است این مهم به‌عنوان یک راهبرد اساسی در برنامه دولت محترم قرار گیرد و در آینده‌ای نه‌چندان دور شاهد تحقق آن در بخش تعاون باشیم.

منابع

- پیامبر اعظم^(ص) شمع جمع آفرینش - موسوی زنجانی - سید رضا و مهرآیین، محمدحسین - انتشارات سایا - قم ۱۳۸۵
- نشریه آموزش مالک - شماره ششم ۱۳۸۵
- جزوه سنجش تعاون از نگاه رهبر و رئیس‌جمهور - وزارت تعاون
- مظفری، منصور، (۱۳۷۷)، طرح تحقیقی تعاون در اسلام (مجلدات ۴ - ۱) وزارت تعاون.